

OQ OSTONA BOBO MAQBARASI ZIYORATGOHI TARIXI

Nazarov Nodirbek Qodir o'g'li

Oltinsoy tumani 54-umumiy o'rta ta'lim maktabining tarix fani o'qituvchisi

tel: +998-91-518-18-35.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14656995>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Surxondaryo viloyati Uzun tumanidagi Oq-ostona bobo ziyoratgohi va uning paydo bo'lishi, bugungi kundagi odamlar hayotidagi o'rni haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar: Abu Xurayra, Oq Ostona, Qur'on oyatlari va duolar, ziyoratgoh, mushkulshod.

ИСТОРИЯ ПАЛОМНИЧЕСТВА В МАВЗЕЙ АК АСТОНА БАБА

Аннотация. В данной статье описывается святыня Акастана Бабы в Узунском районе Сурхандарьинской области, ее внешний вид, а также роль в жизни людей сегодня.

Ключевые слова: Абу Хурайра, Белая Астана, коранические аяты и молитвы, святыня, мушкулшад.

HISTORY OF THE AQ ASTONA BABA MAUSEUM PILGRIMAGE

Abstract. This article describes the shrine of Ak-astana Baba in Uzun District, Surkhandarya Region, its appearance, and its role in people's lives today.

Key words: Abu Khuraira, White Astana, Qur'anic verses and prayers, shrine, mushkulshad.

Oq ostona maqbarasi Surxondaryo viloyatining shimoliy-sharqidagi Telpak-Chinor qishlog'i yonidagi Serharakat mahallasida joylashgan va Muhammad (s.a.v.) Payg'ambarimining sahobalari avliyo Abu Xurayra(602-679-yy)ning ko'milgan joyi, ziyoratgohi hisoblanadi. Mazkur ziyoratgoh musulmon olamida mashhur hisoblanadi. Ushbu Surxon daryosining chap qirg'og'ida Serharakat mahallasidagi Oq Ostona bobo qishlog'idagi ziyoratgohning kelib chiqishi esa mashhur sahoba, roviy, faqihlardan biri bo'lgan Abu Hurayra nomi bilan bog'liq Oq Ostona bobo ziyoratgohi (X-XI asrlar) joylashgan. Abu Hurayra kulti tarqalishi sabablari hozirgacha yaxshi o'rganilgan emas.

Har holda u hadis ilmining Markaziy Osiyoda VIII-IX asrlarda rivojlanishi va muvaffaqiyat qozonishi bilan bog'liqdir. Abu Hurayra (r.a.) milodiy 603 yilda Qizil dengiz yaqinidagi Tihomaning Banu Davs qabilasida tavallud topgan. Asl ismi ibn Abdushshams ibn Sahr Davsiy bo'lib, islomni qabul qilgandan keyin Abdurahmon ismini qabul qilgan. Abu Hurayra

soʻzi arab tilida “mushukcha egasi” maʼnosini anglatadi. Hadislarda bayon etilishicha, uning mushukchasi boʻlgan, bir kuni mushukni tizasida oʻynatayotganini koʻrgan Paygʻambarimiz uni “Abu Hurayra”, deb chaqirganlar. Shundan keyin bu nom oʻz ismidan ham mashhur boʻlib ketgan.

Abu Hurayra (r.a.) islomni qabiladoshi Tufayl ibn Amir Davsiy (r.a.) daʼvati natijasida qabul qildi. Hijratning oltinchi yiligacha oʻzining Davs qabilasida boʻldi. Keyin qavmidagi musulmonlar jamoasi bilan Madinaga keldi. Rasullohga yaqinroq boʻlish maqsadida “ahli suffa” qatoridan joy oldi.

Rasulloh (s.a.v.) Abu Hurayra (r.a.)ga butun musulmon ummatiga tatiydigan juda koʻp hikmatli soʻzlarni aytganlari mashhur. Abu Hurayra (r.a.) Abu Bakr (r.a.) xalifalik davrida dindan qaytgan – murtadlar bilan boʻlgan janglarda ishtirok etgan. Xalifa Umar (r.a.) davrida Abu Hurayra (r.a.) Baxrayn voliysi, Usmon (r.a.) davrida Makka qozisi vazifalarida faoliyat olib borgan. Muoviya ibn Abu Sufyon (r.a.) davrida esa, Madina shahriga voliy etib saylangan. Uning asosiy mashhurligi esa tarixda eng koʻp hadis rivoyat qilgan sahoba sifatida eʼtirof etilishidir. U jami 5374ta hadisni rivoyat qilganlar.

Oq Ostona bobo (Abu Hurayra) maqbarasi X-XI asrlarda barpo etilgan. Bu bino kvadrat shaklda: tashqaridan 9x8,7 metr va ichkaridan 3,65x5,80 metrni tashkil etib, tuzilishidan kubga oʻxshash boʻlib, oʻqsimon gumbaz bilan sayqallangan. XV asrdagi taʼmirlash ishlarida janubi-sharqiy devor qayta taʼmirlanib, qolgan uch tarafi xom gʻisht bilan terilgan, uning uch burchagidan (sharqiydan tashqari) minorachalar chiqarilib, gumbaz osti qismlari qayta tiklangan. 19-asr oxirida usta Xudoyberdi yarim shikastlangan gumbazni qayta tiklagan, binoning sharqiy tomonidan qoʻshimcha kirish xonasini barpo etilgan. Maqbara fasadida 3-3.5 metr balandlikdagi arkli kirish qismida oʻng va chap burchakda yetti burchakli yulduz tasviriga oʻxshash diametri yarim metrlik ikkita rozet belgisi mavjud. Yetti burchakli yulduz shakli Markaziy Osiyo bezak sanʼatiga xos boʻlmagan kompozitsiya hisoblanadi. Kirish qismidagi arkaning chap tomonidagi belgi markazida oʻsimlik tasviri, oʻng tomonidagisida esa quyosh tasviri tushurilgan. Oqostona bobo maqbarasidagi ramziy belgilar bir-biri bilan uygʻun tarzda qilingan. Belgilar oʻzaro semantik tarzda bogʻlangan. Kirish qismning oʻng va chap tomonidagi belgilarni al-Xorazmiy, Ahmad al-Fargʻoniy, Forobiy, Beruniy, Abu Ali ibn Sino asarlarida yozilgan Movaraunnahrning IX-XI asrlardagi belgilarning simentikasi asosida tahlil qilish kerak. Oqostona bobo maqbarasidagi ramziy belgilar Pugachenkova G.A., Hakimov Z.A., Borodina I.F. tomonidan oʻrganilgan.

2001—2002-yillar davomida amalga oshirilgan arxeologik qazishmalarga koʻra Oqostona bobo maqbarasining old devor yaqinidan yetti qabr aniqlangan. Oqostona bobo maqbarasiga

2005-yilda ramziy qabr toshi oʻrnatilgan. Mazkur qabr toshi sandiq shaklida yasalgan boʻlib, kattaligi 215 x 55 x 45 x sm ni tashkil etadi. Qabrtosh ustiga Qurʼon oyatlari va duolar yozilgan.

Ammo Oqostona bobo haqida hech qanday lavha mavjud emas.

Mahalliy aholi buni garchi sahoba Abu Hurayraning qabri deb hisoblasa-da, aslida bu yerdagi qabr ramziy maʼnoda qurilgan qabrdir, yaʼni bu yerga Abdurahmon ibn Saxr al-Davsiyning qabrida bir siqim tuproq keltirilib, ramziy qabr bunyod etilgan. Mahalliy aholi oʻrtasida biror yomon kasallik tarqalgan paytlarda Abu Hurayraning xokidan olib kelingan keyn esa odamlar shu yerni loyidan badaniga surtishib shifo topishgan.

Maqbara X-XI asrlarga tegishli deb belgilangan. Kiraverishdagi oʻng burchagida bir juft murakkab shakl boʻlib, ularni yetti burchakli yulduz shaklida bajarilgan va shartli ravishda oʻng - “erkaklarga tegishli” va chap - “ayollarga tegishli” belgilariga ajratilgan.

U yerga borib odamlar ehson qiladi, mahalliy aholi tilida uni boʻmushkul deyiladi adabiy tilda mushkulkushod deyiladi. U yerga borib Abu Hurayraning nomiga qurʼon tilovat qilishadi.

Qoʻy soʻyishadi kulcha-patir noz neʼmatlar olib borishadi, oʻsha yerda yeb ichib duo qilib qaytishadi. Nimaiki katta orzulari amalga oshishiga ishonishadi oqostona bobodan soʻrashadi.

Kattaroq qarzga kirib qolishsa yoki farzand talabida boʻlsa borib quron tilovat qilinib ikki rakat namoz oʻqishib qaytishgan.

Bundan 20 – 30 yil oldin odamlar kechasi piyoda oyoq yalang ziyoratgohgacha borishgan va ikki rakat namoz oʻqishib nimaiki tilaklari boʻsa soʻrashib qaytgan ekanlar. Bugungi kunda ham bu ziyoratgohdan ziyoratchilarning qadamlari arimaydi.

REFERENCES

1. Annayev T. Shaydullayev Sh. Surxondaryo tarixidan lavhalar. Toshkent-1997. 33-bet
2. Qobilov E. “Surxon vohasi xoʻjaligi” 2013-y.
3. T.Tafasov, V.Nafasova. Oʻzbek tili toponimlarining oʻquv izohli lugʻati”.Toshkent-2007.24-b
4. Gʻ.Abdurahmonov, S.Mutallibov. “Devoni lugʻotut-turk”(index-lugʻat). “Fan” nashriyoti-1967-yil. 54-bet
5. Jumayev, M. (2024). SURXONDARYO VILOYATIDAGI BA'ZI TOPONIMLAR VA ULARNING TAHLILI. Zamonaviy fan va tadqiqotlar , 3 (12), 953-955.
6. Erkin oʻgʻli, J. M. (2023). TOPONOMIKANING ASOSIY BO'LIMLARI VA ULARNING TARIX UCHUN AHAMIYATI. Better Intellektual tadqiqotlar , 9 (2), 121-125.

7. Jumayev, M. (2023). TARIXIY NOMLARNING MANBALARI VA TA'LIQNING ILMIY ASOSLARI. Zamonaviy fan va tadqiqotlar , 2 (10), 568-576.